

Uitvoeringsplan project Leefbaarheid Kleine Kernen

Project in het kader van de Sociale Agenda van de provincie Utrecht.

<i>ONDERWERP</i>	<i>TOELICHTING</i>
Projectnaam	Leefbaarheid kleine kernen
Betreft	Uitvoeringsplan
Projectleider	Erik Ypema
Opdrachtgever	Programma coördinator
Verantwoordelijk bestuurder	Annie Kamp
Datum	2 november 2004

Samenvatting

Dit project is een onderdeel van het programma van de Sociale Agenda in uitvoering (Kaderbesluit PS 8-12 2003). Het doel van het project “leefbaarheid kleine kernen” is om de leefbaarheid en sociale samenhang in kleine kernen duurzaam te vergroten of te behouden, zodat het vitale leefgemeenschappen blijven voor alle inwoners. In het vervolg spreken we, gemakshalve, vooral over bevordering van *leefbaarheid*. De wijze waarop dit wordt aangepakt is als ontwikkelingspartner van gemeenten.

In dit uitvoeringsplan wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- Een nadere beschouwing van het aandachtsgebied: wat is nu feitelijk een kleine kern.
- Inzicht in gedeelde problemen maar ook in gedragen oplossingen.
- Een overzicht van good practices, zowel de “hardware” van concrete voorzieningen als de “software” van processen, kennis en regelingen. Dit hoofdstuk biedt vooral inzicht in “de wielen van en bij de burens”, zodat we die niet meer hoeven uit te vinden.
- Een opsomming van datgene, wat we gaan doen om de leefbaarheid in kleine kernen in de provincie Utrecht te bevorderen.
- De eerste resultaten van een deelproject: pilot in de Lopikerwaard. Op 1 juli 2005 moet er zicht zijn op enkele concrete (bouwkundige) projecten waarin geïnvesteerd gaat worden. Deze projecten moeten aantoonbaar bijdragen aan de leefbaarheid van de twee betreffende kleine kernen in de Lopikerwaard. Tevens is er een uitgewerkt actieplan voor de aanpak van leefbaarheidsproblematiek in de overige kernen. En tenslotte zijn er op 1 juli 2005 heldere richtlijnen voor de aanpak van leefbaarheidsproblematiek in kleine kernen in andere gemeenten van de provincie. De kosten van deze pilot bedragen maximaal € 280.000 euro, waarvan € 30.000 euro voor bijdragen aan haalbaarheidsonderzoek naar verschillende opties voor de bouwkundige projecten, € 50.000 voor bijdragen aan de uitwerking van de gekozen optie tot uitvoeringsgereed projecten en € 200.000 voor bijdragen in de bouwkosten van de betreffende voorzieningen.

1: Wat is “een kleine kern”?

Hoewel de aard en omvang van de problematiek van kleine kernen uitgangspunt is voor het ontwikkelen van beleid, valt er niet aan te ontkomen om ook grenzen aan de grootte van kleine kernen te stellen. Weliswaar is met het besluit inzake de woningtoewijzing (zie hieronder) een maat gegeven van kleine kernen tot 2000 inwoners voor dit specifieke beleidsveld, maar het is de vraag of dit de juiste maat voor alle situaties is. Zo kan het voorzieningenniveau op het gebied van sociale, culturele of winkelvoorzieningen ook in aanzienlijk grotere kernen nog aangemerkt worden als “kleine kernenproblematiek”, terwijl dit juist in de kleinste kernen van onder de 400 inwoners niet speelt omdat daar geen draagvlak is voor wat voor voorziening van enige omvang dan ook. Anderzijds kan het bereikbaarheidsprobleem weer wel spelen bij juist de echt kleine kernen.

Bovendien zou rekening gehouden moeten worden met de afstand van een kleine kern tot een grote bevolkingskern, want in een kleine kern die aanleunt tegen een grotere “broer”, spelen problemen rondom met name het voorzieningenniveau in veel mindere mate dan in een relatief geïsoleerde kleine kern.

Een en ander overziende, in het verlengde van de aard van de problemen, hebben wij besloten onderscheid te maken in twee soorten kleine kernen. Daar waar het gaat om bereikbaarheid en huisvesting gaan wij uit van de vastgestelde lijst van kernen tot 2000 inwoners (zie bijlage 1). Daar waar het gaat om voorzieningen is de ondergrens 400 inwoners en de bovengrens 4000. Verder wegen wij, in navolging van de provincie Zuid Holland, mee een minimale afstand van 2 kilometer via de weg tot de een grotere woonkern. Aldus levert het 33 kleine kernen op (zie bijlage 2).

2: Wat zijn nu eigenlijk de problemen en waar liggen oplossingsrichtingen ?

Zoals in de eerste paragrafen is beschreven, worden leefbaarheid en sociale samenhang in kleine kernen de laatste decennia meer en meer bedreigd. Als gevolg van een aantal ontwikkelingen raken inwoners van kleine kernen langzaam maar zeker meer aangewezen op voorzieningen verder weg, de ontmoetingsruimte neemt af, de afhankelijkheid van eigen vervoer wordt steeds groter en woningen die vrij komen worden veelal ingenomen door “mensen van buiten”.

Tegelijkertijd is het zo dat het platteland en de kleine kernen nog steeds een uitstraling hebben van grotere leefbaarheid en sociale samenhang dan een gemiddelde nieuwbouwwijk in een grote stad. Nabuurschappelijkheid lijkt er vaak een natuurlijk onderdeel van het samenleven.

Het is daarom niet alleen een verhaal van bedreigingen maar ook een verhaal van kansen. En de uitdaging moet er vooral op gericht zijn om de kracht van de (nog) bestaande sociale samenhang te gebruiken om bij te dragen aan de oplossing van problemen. In die zin liggen problemen en oplossingen dicht bij elkaar en om die reden komen ze hier ook beide in deze paragraaf aan bod.

Hieronder zoomen we met name in op de thema's “voorzieningen” en “wonen”. Daarnaast is er een paragraaf “overige thema's”, waarin andere relevante thema's kort worden aangestipt. Tezamen vormen de problemen en de oplossingsrichtingen die hierin naar voren komen de uitgangspunten voor ons beleidskader.

Voorzieningen

Niet alleen het veranderde gebruik van voorzieningen (nieuwe inwoners afkomstig uit de grote stad richten zich meer op voorzieningen uit de grote stad), ook het economisch draagvlak voor voorzieningen is veranderd (door kleinere marges zijn ondernemers afhankelijk van grotere omzetten). Drie elementen zijn wezenlijk:

- Ten eerste: het wegvallen van voorzieningen betekent dat er meer gereisd moet worden om noodzakelijke voorzieningen te bereiken. Specifieke groepen zoals jongeren, vrouwen met kinderen en

ouderen beschikken vaak niet over adequaat vervoer en worden dan ook het zwaarst getroffen door het wegvallen van voorzieningen.

- Vervolgens: de belangrijkste (overlevings-)strategie voor het behoud of herstel van voorzieningen is combineren. Niet één voorziening of functie onder een dak maar meerdere. Het gaat dus om multifunctionele voorzieningen in vele verschijningsvormen. Daar kunnen commerciële, culturele en sociale dimensies aan zitten.
- En ten slotte: voorzieningen moeten geworteld zijn in de lokale samenleving. De lokale bewoners moeten het als een probleem ervaren dat bepaalde voorzieningen er niet zijn en zij moeten de vorm die gevonden wordt rondom de voorzieningen als goed ervaren en bereid zijn die te (gaan) gebruiken. Met andere woorden: zowel het probleem als de oplossing moet gedeeld worden. Er zal dus veelal een proces nodig zijn waar inwoners bij betrokken worden en dat vooraf gaat aan de stapeling van stenen of andere materialen. In het hoofdstuk over goede voorbeelden van elders komen we hier op terug.

Wonen

De problematiek in kleine kernen vanuit het wonen gezien heeft o.a. te maken met de beperkte woningbouw waarbij komt dat binnen die beperkte woningbouw nog eens sprake is van een beperkt deel sociale woningbouw. Het afgelopen decennium zijn er voornamelijk koopwoningen gebouwd in het midden- en dure segment. De productie van (sociale) huurwoningen en goedkope koopwoningen bleef in het landelijk gebied achter bij de vraag.

Verder is er nauwelijks sprake van doorstroming omdat veel senioren in hun eengezinswoning blijven wonen. Daarnaast is een uittocht van jongeren gaande, deels omdat ze niet meer aan bod komen bij de toewijzing van woningen. Vrijkomende woningen worden vaak gekocht door inwoners “van buiten” die geen binding hebben met de kern en die georiënteerd zijn op grotere gemeenten in de omgeving of bijvoorbeeld op voorzieningen bij hun werk in de buurt. Hierdoor neemt niet alleen het draagvlak voor voorzieningen af maar verandert ook het karakter van de bevolkingssamenstelling. Nieuwe bewoners maken niet als vanzelf deel uit van de lokale leefgemeenschap.

In deze context willen kleine gemeenten dan ook graag hun woningmarkt afschermen voor de eigen inwoners.

Een aantal thema's rondom het wonen is relevant voor dit beleidskader:

- De woningtoewijzing van huur- en koopwoningen die op de markt komen. Van belang is het besluit dat de lokale bevolking in kernen tot en met 2000 inwoners de eerste veertien dagen voorrang krijgt bij woningtoewijzing, wanneer de betreffende gemeenten hiervoor toestemming vragen.
- Nieuwe experimentele vormen voor goedkope woningen voor lokale starters. Want niet alleen het gebrek aan beschikbaarheid is een probleem. Ook de prijs is vaak een belemmering. Van verschillende zijden wordt gewezen op de constructie van het “maatschappelijk gebonden eigendom” als oplossingsrichting. Daarbij moeten huurders of kopers van woningen die onder dit regime vallen bij het verlaten van de woning deze weer onder bepaalde voorwaarden inbrengen of terugverkopen aan de beherende stichting.
- Wonen en zorg. Vaak bieden kleine kernen maar een beperkt draagvlak voor een ouderenzorgvoorziening. Diverse kleinschalige woonvormen worden door de provincie gestimuleerd, met name vanuit het programma “Wel Thuis”.
- De rode contour rondom een kleine kern. Het (ontwerp) streekplan biedt de mogelijkheid om in bijzondere situaties en onder strikte voorwaarden de rode contour rondom een kleine kern wat op te rekken. (zie bijlage 3)

Overige thema's

In gesprekken met de staten en met veldpartijen zijn nog thema's aan de orde gekomen, die niet (geheel) congruent zijn met de hiervoor genoemde thema's.

- Steun aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk. Het verenigingsleven vormt in de kleine kernen een belangrijke factor. De sociale cohesie wordt hier voor een groot deel door vormgegeven. Handhaving en versterking van het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk zijn onontbeerlijk voor het voortbestaan van de kern als gemeenschap

- Bevorderen werkgelegenheid of recreatie, mede als economische drager voor leefbaarheid.
- Aandacht voor onderwijs, speelplaatsen en sportfaciliteiten als faciliteiten die leefbaarheid en sociale samenhang bevorderen.
- Het thema bereikbaarheid met (vraagafhankelijk) openbaar vervoer wordt separaat door de provincie opgepakt, gezien de bijzondere en omvangrijke netwerken (vervoerders, verkeersdeskundigen, bestuurders en ambtenaren). Op 7 september 2004 heeft op initiatief van de staten op het provinciehuis een conferentie plaatsgevonden over dit thema. Onder meer door interne afstemming wordt voor naadloze aansluiting van de verschillende aandachtsgebieden gezorgd.

3: Goede voorbeelden

In veel provincies, zoals Groningen, Friesland of Zeeland, zijn kernen naast klein ook nog geïsoleerd. Het wegtrekken van bewoners en wegvallen van voorzieningen kan in dergelijke situaties een dramatisch effect hebben. Het tegengaan van dergelijke ontwikkelingen was in die provincies al veel eerder aanleiding om een actief kleine kernenbeleid te gaan voeren. In Utrecht is een kleine kern zelden verder dan vijf kilometer verwijderd van een grotere kern; nergens wordt een kern hier met verregaande leegloop bedreigd en over het algemeen staan er één of meerdere auto's voor de deur zodat ook bereikbaarheid hier een relatief beperkt probleem is. Toch is er, zoals hiervoor geschetst, alle aanleiding om kleine kernenproblematiek ook hier aan te pakken. En het "goede nieuws" is tevens dat we hier niet het wiel hoeven uit te vinden maar bij het ontwikkelen van beleid gebruik kunnen maken van ervaringen van "de burens". In bijlage 4 hebben we een uitvoerig overzicht opgenomen van een aantal van deze goede voorbeelden. Hieronder een voorproefje ervan.

Onderscheid kan gemaakt worden tussen twee soorten voorbeelden.

I.

In eerste plaats gaat het om **concrete fysieke projecten**, zoals multifunctionele voorzieningen in diverse varianten. Zo is er in Limburg een begin gemaakt met servicewinkels als initiatief van RABO, TPG-post, Essent en Tempo Team. Hier gaat het in feite om een multifunctioneel loket binnen een bestaande winkel, dat extra diensten biedt binnen de gemeenschap maar ook inkomsten biedt voor de lokale ondernemer die deze diensten huisvest.

Ook bestaan in den lande diverse voorbeelden van bundelingen van winkelfuncties onder één dak (winkelverzamelgebouw) waarmee beheerskosten kunnen worden gedrukt door een gezamenlijk draagvlak.

Met een concept dat in Denemarken is ontwikkeld -het Kulturhus- wordt op dit ogenblik met name in de provincies Overijssel en Gelderland ervaring opgedaan. Hier gaat het om een combinatie van non-profit en zakelijke dienstverlening op het gebied van zorg, cultuur, educatie en welzijn met een gemeenschappelijk beheer en gezamenlijke programmering.

II.

In de tweede plaats gaat het om **processen die voorafgaan** aan het realiseren van projecten. Dan gaat het vooral om leefbaarheidsonderzoeken onder de bevolking en betrokken organisaties, gericht op het benoemen en delen van problemen en anderzijds procesmatige begeleiding in het vinden en delen van oplossingen. Diverse provincies hebben intensief geïnvesteerd in deze bottom-up-processen vanuit de motivatie dat oplossingen in de vorm van fysieke voorzieningen pas optimaal benut worden wanneer ze als het ware voortkomen uit de "boezem" van de gemeenschap. Diverse organisaties in den lande hebben instrumentarium ontwikkeld voor deze onderzoeken. Als door leefbaarheidsonderzoek "het" probleem en de oplossingsrichting gegeven zijn, is soms ook nog haalbaarheidsonderzoek nodig voordat bijv. banken bereid zijn te investeren. Ook daar zijn voorbeelden van.

4: Wat gaan we doen ?

In het onderstaande schetsen we de *contouren van het uitvoeringsplan* dat is geïnspireerd op enerzijds de Utrechtse situatie en anderzijds de goede voorbeelden van elders.

Achtereenvolgens gaan we in op:

- 1-de aard van de regeling: geen subsidieregeling maar ontwikkelingstraject
- 2-projecten en processen: aan concrete projecten gaan bottom-up processen vooraf.
- 3-relatie met Europese fondsen
- 4-de landelijke vereniging van kleine kernen
- 5-ondersteuning bij initiatieven
- 6-de provincie als aanjager en partner
- 7-het budget en de kleine kernen
- 8-starten met pilot Lopik

Ad 1) *de aard van de regeling*

De diversiteit van zowel de problemen als de oplossingsrichtingen vergen maatwerk die ons inziens niet goed in te passen zijn in een subsidieregeling.

Wij kiezen derhalve voor een ontwikkelingstraject samen met de gemeenten waarin deze kleine kernen zich bevinden. Dit ontwikkelingstraject moet leiden tot inzicht in de ervaren problematiek in kleine kernen en concrete oplossingsgerichte projecten die gedragen worden door de lokale gemeenschap.

Ad 2) *projecten en processen*

Voor concrete initiatieven in kernen die door de gemeenschap zijn ontwikkeld als antwoord op de gevoelde lokale problematiek, kan een project snel zichtbaar een gewenst resultaat opleveren. Een breed draagvlak is in die situatie een noodzakelijke en voldoende voorwaarde voor (financiële) ondersteuning. Maar vaak zal ook de vraag spelen hoe problematiek zodanig kan worden herkend en geconcretiseerd dat er als het ware “als vanzelf” breed gedragen oplossingen uit ontstaan. Het zou een valkuil kunnen zijn om al te gemakkelijk over te gaan op het aanreiken van oplossingen in de vorm van bijvoorbeeld een bijdrage voor een multifunctionele voorziening. Want als die oplossingen niet gedragen worden door de lokale bevolking is de kans groot dat het gebruik achterblijft bij het niveau dat nodig is om structureel een voorziening te exploiteren. In die situatie moet geïnvesteerd worden in een participatief proces, leidend tot een gedeelde lokale bewustwording van problemen die er zijn. En dit proces moet leiden tot voorstellen die door de bevolking, door de lokale overheid en door betrokken organisaties worden gedragen. Hiermee wordt nu juist datgene gebruikt en versterkt waar kleine kernen goed in zijn, namelijk een relatief grote onderlinge betrokkenheid (het proces op zich bevordert de sociale cohesie al). En tegelijkertijd zorgt een dergelijk proces ervoor dat de gevonden oplossingen als “eigen” worden ervaren en daarmee uitnodigen tot gebruik.

Ad 3) *relatie met Europese fondsen*

Belangrijke delen van de provincie zijn werkingsgebieden voor Europese steunfondsen. Zo is de Gelderse Vallei een zogenaamd D2 gebied en zijn het westelijk weidegebied en de Krommerijnstreek zogenaamde Leader-plusgebieden. Deze fondsen hebben als neven doelstelling het bevorderen van de leefbaarheid op het platteland en de kleine kernen daarin en beide fondsen hebben een ondersteuningstructuur waarin, naar verluidt, een evenwichtige vertegenwoordiging van relevante partijen is opgenomen. Waar mogelijk zullen wij deze ondersteuningstructuur gebruiken bij de mede-beoordeling en prioritering van kleine kernenproblematiek en daaraan gekoppelde projecten in de betreffende gebieden. Dit betekent ook dat, waar mogelijk, de financiële middelen uit Europese fondsen gekoppeld zouden kunnen worden aan het budget voor kleine kernen, wat weer extra mogelijkheden biedt.

Ad 4) de landelijke vereniging van kleine kernen

Er is een landelijke vereniging van (en voor) kleine kernen (lvkk), die van VWS geld ontvangt voor een tweetal functies:

I) het realiseren van een landelijk dekkend netwerk van provinciale groepen. Dan gaat het om een vertegenwoordiging van kleine kernen (vrijwilligers), die provinciaal en landelijk (via de lvkk), als netwerkorganisaties actief is in onderlinge informatieuitwisseling en pleitbezorging van de noden en wensen van kleine kernen.

II) het geven van praktische adviezen aan allerhande personen, bureau's en organisaties hoe je de leefbaarheid van kleine kernen moet aanpakken. Daarbij gaat het naast het verstrekken van concrete adviezen aan potentiële initiatiefnemers om het helpen realiseren van een provinciale ondersteuningsstructuur (professionals). Wanneer deze provinciale ondersteuningsstructuur gerealiseerd is, kan de lvkk zich op dit front terugtrekken.

In de meeste provincies is al een provinciale groep opgericht en is inmiddels een ondersteuningsstructuur aanwezig; Aanvankelijk ging het daarbij vooral om de meer landelijke provincies; thans komen de Randstadprovincies hiervoor in beeld. De mogelijkheid van uitwisseling van informatie, kennis en ervaringen in een netwerkorganisatie en het hebben van een loket waar je praktische adviezen kunt krijgen zijn belangrijk hulpmiddelen bij het ontwikkelen van lokale initiatieven, die de leefbaarheid dienen. Juist in de projectperiode is het belangrijk deze relevante hulpmiddelen te activeren zodat het proces optimaal ondersteund wordt.

We werken bij de ontwikkeling van een provinciaal beleid voor kleine kernen samen met de lvkk en met de provinciale steunorganisatie Schakels, wat ondermeer resulteerde in een conferentie voor en met kleine kernen en overige betrokkenen op zaterdag 9 oktober in Cabauw. Vertegenwoordigers van kleine kernen zijn bij die gelegenheid onder meer geïnformeerd over mogelijkheden om de leefbaarheid in hun dorp te vergroten.

Ad 5) Ondersteuning bij initiatieven

De ondersteuning door het bureau van de landelijke vereniging van kleine kernen moet continuïteit krijgen door een Utrechtse invulling. In ieder geval tot ultimo 2005 wordt deze functie neergelegd bij de provinciale steunorganisatie "Schakels". De ondersteuning kent drie elementen.

In de eerste plaats een loket functie voor praktische vragen rondom de leefbaarheid kleine kernen en de mogelijkheden.

In de tweede plaats procesondersteuning te krijgen zodat de vragen verhelderd kunnen worden en probleemoplossingen gezamenlijk worden verkend. Alleen voor projecten die passen in het kleine kernen beleid en waarover met gemeenten afspraken zijn gemaakt.

In de derde plaats in de aanloopfase gedurende een beperkte tijd enige secretariële ondersteuning indien kleine kernen kiezen voor de oprichting van een provinciale afdeling van de lvkk.

Ad 6) de provincie als aanjager en partner

De provincie vervult de rol van aanjager en partner. De aanjagerrol houdt onder meer in dat de provincie onder bepaalde voorwaarden (met name lokaal draagvlak en levensvatbaarheid) bereid is mee te investeren in het opstarten van een initiatief. De financiële bijdrage is niet structureel. De exploitatie is de primaire verantwoordelijkheid van de betreffende gemeente. Cofinanciering is in alle gevallen geboden door bijvoorbeeld de gemeente, de initiatiefnemers en/of de gebruikers mee te laten financieren. De partnerrol houdt ondermeer in dat de provincie samen met de betrokken gemeenten de projecten nauwkeurig volgt en actief onderzoekt of projecten ook verknoopt kunnen worden met andere programma's (bv. LEADER+; D2; Wel Thuis; Uréka) van de provincie.

Ad 7) het budget en de kleine kernen

Omdat de problemen in echt kleine kernen vermoedelijk anders van karakter zullen zijn dan in iets grotere kleine kernen hanteren we twee referentielijsten. Een lijst van kleine kernen tot 2000 inwoners, waarin de aandachtsgebieden zijn: wonen en vervoer. En een lijst van de 33 kleine kernen

tussen de 400 en 4000 inwoners die op minstens 2 kilometer afstand (over de weg) bevinden van een grotere kern, waarin het gaat over voorzieningen en andere thema's. Met het ontwikkelingsbudget willen wij ons vooral richten op voorzieningen die de leefbaarheid vergroten en derhalve op de 33 niet al te kleine kernen. Onze inzet voor de thema's wonen en vervoer in de andere kleine kernen zal vooral gericht zijn op regelgeving en onderzoek naar andere financieringsmogelijkheden. Participatie van alle 33 kernen zou een gemiddelde uitgave van circa 60.000 euro per kern betekenen. Het is evenwel onze ambitie om per jaar als ontwikkelingspartner enkele grotere projecten aan te pakken die eruit steken qua leefbaarheidsproblematiek en bereidheid tot verandering. Het genoemde bedrag is, mede daarom, niet maatgevend voor elke situatie.

Ad 7) starten met pilot Lopikerwaard

Het project heeft een looptijd van 4 jaar van 2004 tot en met 2007 met een totaal budget van 2 miljoen euro. Om ervaring op te doen met deze wijze van samenwerken met gemeenten en andere lokale partijen willen wij starten met een pilot in de Lopikerwaard, waar zich 5 van de 33 kleine kernen bevinden. Niet alleen heeft de gemeente Lopik de meeste kleine kernen van de provincie Utrecht. Het is ook één van de meest landelijke gebieden van de provincie. Van de totale bevolking van 13.500 zielen wonen (peildatum 1/1 2001) minder dan 5000 inwoners in de grootste kern, Lopik zelf, en 8.500 inwoners (63 %) in en om de kleine kernen. De gemeente leent zich dan ook bij uitstek voor een gebiedgerichte benadering.

Bovendien valt het grootste deel van het grondgebied van de gemeente Lopik onder een Leader plus gebied van de Veenweiden. De verbinding met Leader plus fondsen heeft twee voordelen. In de eerste plaats biedt het extra mogelijkheden om financieringsstromen te combineren. In de tweede plaats zijn er regionale (genaamd: lokale) groepen bestaande uit deskundigen op velerlei terrein die mee kunnen beoordelen of bepaalde initiatieven passend zijn als antwoord op de gesignaleerde problematiek.

Op basis van een eerste inventarisatie bij- en overleg met vertegenwoordigers van kleine kernen in de Lopikerwaard is in goed overleg met de gemeente Lopik bijgaand projectplan opgesteld. Dit projectplan zal samen met de gemeente Lopik worden uitgewerkt en ingevuld.

De pilot moet voor 1 juli 2005 voldoende ervaring hebben opgeleverd om over te kunnen gaan tot het ondersteunen c.q. honoreren van initiatieven in andere gemeenten in de provincie Utrecht.

Deelprojectplan: Pilot Lopikerwaard

Onderwerp	Toelichting
Projectnaam	Leefbaarheid kleine kernen, deelproject pilot Lopikerwaard
Opdrachtgever	Programma-manager Sociale Agenda
Projectleider	Erik Ypema
Verantwoordelijk bestuurder	Annie Kamp
Doelstellingen	Dit project dient twee hoofddoelen: 1) als ontwikkelingspartner met de gemeente en lokale partijen komen tot concrete projecten die een bijdrage aan de leefbaarheid van kleine kernen leveren. 2) Ervaring opdoen met de wijze van werken die wordt ingezet bij projecten met andere gemeenten en hun kleine kernen.
Resultaten	1) Op 1 juli 2005 is er zicht op enkele bouwkundige projecten waarin geïnvesteerd gaat worden. Deze projecten moeten aantoonbaar bijdragen aan de leefbaarheid van de twee betreffende kleine kernen. 2) Op 1 juli 2005 is er een actieplan voor de aanpak van leefbaarheidsproblematiek in de andere kleine kernen op basis van concrete problemen die inwoners ervaren. 3) Op 1 juli 2005 zijn er heldere richtlijnen, die uitgangspunt vormen bij het projectmatig aanpakken van leefbaarheidsproblematiek in kleine kernen in andere gemeenten.

Activiteiten	<p>Dit deelproject is tot 1 juli 2005 onder te verdelen in vier fasen</p> <p>Fase 1) Inventarisatie van leefbaarheidsproblemen in kleinen kernen Fase 2) Nader onderzoek naar realisatiemogelijkheden Fase 3) Voorbereiding voor uitvoering concrete (bouw)projecten, opstellen richtlijnen. Fase 4) Op 1 juli 2005 kan de feitelijke uitvoering van enkele projecten ter hand genomen worden.</p> <p>Werkzaamheden per fase:</p> <p>Fase 1) Inventarisatie van leefbaarheidsproblemen in kleine kernen. Deze actuele fase loopt van medio 2004 tot eind 2004 en wordt onder meer uitgevoerd door gesprekken (op lokatie) met vertegenwoordigers van kleine kernen. Tevens is op 9 oktober 2004 een (provinciebrede) conferentie met kleine kernen gehouden in Cabauw.</p> <p>In een aantal kernen in de Lopikerwaard is specifieke lokatiegebonden problematiek benoemd, gekoppeld aan ontwikkelingen die ruimte bieden voor oplossingen.</p> <p>1.1 Situatie Benschop Rabo bank gaat terug van flink filiaal naar minimale dependance (loket). Dreiging van verkoop aan projectontwikkelaar die er dure appartementen voor mensen “uit de stad” realiseert. Tekort aan woningen voor ouderen: behoefte aan extra ouderenhuisvesting: circa 20 woningen met een mix sociale en duurdere huur. Huisarts stopt binnenkort praktijk en blijft in huis/praktijkruimte wonen. Dorpshuis te klein en gebruikersonvriendelijk; er is een exploitatieprobleem: en er bestaat behoefte aan een optimaliseringsslag</p> <p>1.2 Situatie Cabauw -Er is een tekort aan woningen voor ouderen en starters, gekoppeld aan een doorstroomprobleem bij ouderen; ouderen blijven noodgedwongen in hun eigen, te grote woning, wonen. -de opvang voor de zowel jeugd tot 14 jaar is verouderd en brandgevaarlijk. In hetzelfde pand bevindt zich de peuterspeelzaal. -de huisvesting voor de jeugd van 16 tot 25 jaar is eveneens verouderd en zeer onderhoudsgevoelig. -De school is van 1913 en voldoet op geen enkele wijze meer aan de eisen van deze tijd, terwijl een stijging van het aantal leerlingen wordt voorzien.</p> <p>1.3) In alle kleine kernen is nog gewezen op de volgende <i>gemeenschappelijke problemen</i>. Naast Cabauw en Benschop gaat het om de kernen Polsbroek, Lopikerkapel en Uitweg. - Terugloop van voorzieningen, met name medische voorzieningen zoals stoppende huisartsen en opheffen consultatiebureau's, maar ook bancaire voorzieningen. - Tekorten aan voorzieningen voor de jeugd. - Tekorten aan woonruimtes voor starters op de woningmarkt en ouderen met zorgvragen. - Problemen met vervoer, met name vanuit de kleine kernen aansluitend op het OV over de provinciale weg.</p> <p>Fase 2) Nader onderzoek naar realisatiemogelijkheden De verschillende gesignaleerde problemen vereisen verschillende aanpakken om inzicht te krijgen in de meest geëigende oplossingen.:</p>
---------------------	--

2.1) Benschop

De specifieke situatie in Benschop biedt kansen voor een oplossing op maat.
-De huidige locatie van de Rabobank is zeer centraal; de Rabobank is bereid mee te denken aan een ontwikkeling die meer waarde voor de gemeenschap biedt dan dure woningen.

-woningbouwvereniging is bereid mee te denken en te investeren in plannen die leiden tot een optimale invulling van Rabo locatie en die van het dorps-huis.

-de stichting Philadelphia zoekt een locatie wonen en zorg voor mensen met een verstandelijke handicap.

Er zijn verschillende opties voor oplossingen inmiddels de revue gepasseerd, die tot majeure bouwprojecten kunnen leiden, die in alle gevallen vanuit meerdere partijen gefinancierd moeten worden.

Eerst geboden derhalve is een haalbaarheidsonderzoek, waarin het zowel gaat om een eerste financiële uitwerking en massastudie van de verschillende opties als om een draagvlakverkenning (willen alle partijen dit en zijn ze bereid bij te dragen). Betrokkenen bij dit draagvlakonderzoek zijn: lokale klankbordgroep, Rabo, gemeente, corporatie, Philadelphia, stichting dorps-huis en huisarts.

Resultaten haalbaarheidsonderzoek: te verwachten in februari 2005.

2.2) Cabauw

Ook de situatie in Cabauw biedt goede aangrijpingspunten

-er is een lokale stichting (VOCUS) die grond heeft verworven (circa 4.5 hectare waarvan 1 hectare binnen de bebouwingscontouren van het nieuwe streekplan met als eerste doel, geld te genereren voor een multifunctioneel gebouw voor o.a. de opvang van de jeugd en als tweede doel bij te dragen aan de huisvestingsbehoefte van starters en senioren.

-de gemeente en de school beraden zich op de mogelijkheid over te gaan tot nieuwbouw en omvorming van school tot brede school met extra functies.

De betrokken partijen hebben de wens geuit om ondersteund te worden in het proces om te komen tot afstemming in zowel de probleemanalyse en oplossingsrichting, vooraleer overgegaan wordt tot een haalbaarheidsstudie.

Vanuit Schakels kan deze ondersteuning geleverd worden als onderdeel van het werkprogramma; daar zijn geen extra kosten aan verbonden. Start kan in november plaatsvinden en rapportage in januari 2005.

Daarna wordt voorzien in een haalbaarheidstudie naar de gekozen oplossing(en), die in april 2005 uitsluitsel moet geven of de gekozen oplossing technisch en financieel gezien uitvoerbaar is.

2.3.) Naast de activiteiten voor de specifiek per locatie gedefinieerde problematiek worden ook nadere activiteiten voorzien voor de benoemde **gemeenschappelijke** problemen.

De Hogeschool Utrecht is voornemens studenten in te zetten om in de Lopikerwaard nader onderzoek te doen naar de leefbaarheid. Met name gaat de aandacht van de Hogeschool uit naar de positie van ouderen en jongeren. Met de Hogeschool zal nader overlegd worden om te bewerkstelligen dat de uitkomsten handvaten bieden voor nadere inzet in het kader van het door de provincie en de gemeente Lopik ingezette ontwikkeltraject.

Aan de steunorganisatie Schakels zal worden gevraagd om nadere procesondersteuning te bieden aan lokale partijen om middels een aantal sessies en wellicht een enquête te komen tot vraagverheldering en oplossingsrichtingen voor wat betreft de positie van starters, jeugdigen en ouderen.

Vanuit de provincie zal worden bewaakt dat de inzet van de Hogeschool en vanuit Schakels complementair en niet overlappend is. .

Voor wat betreft de gesignaleerde lacunes in het openbaar vervoer, die ook

	<p>tijdens de statenconferentie over kleine kernen en OV bereikbaarheid genoemd zijn: onderzocht zal worden of deze lacunes geconcretiseerd kunnen worden tijdens de activiteiten van Schakels en de Hogeschool danwel dat gespecialiseerd onderzoek geboden is vanuit een onderzoeksinstelling met specifieke deskundigheden op dat terrein. Nadere afstemming met de dienst Wegen, Verkeer en Vervoer zal hierbij tevens plaatsvinden.</p> <p><i>Bovengenoemde activiteiten moeten niet allen leiden tot een adequate kwalitatieve en kwantitatieve probleemanalyse maar ook tot een concreet actieplan op 1 juli 2005.</i></p> <p>Fase 3) Voorbereiding voor uitvoering concrete (bouw)projecten, en opstellen richtlijnen.</p> <p>Van de projectonderdelen in Cabauw en Benschop valt thans reeds aan te geven dat het zeer waarschijnlijk is dat na de haalbaarheidstudies overgegaan kan worden tot voorbereiding van concrete bouwprojecten.</p> <p>In die fase gaat het om verdere uitwerking van de bouwkundige programma's van eisen, nadere massastudies, het maken van de ontwerpen en het opstellen van de begrotingen.</p> <p>Deze uit te besteden activiteiten kunnen voor Benschop plaatsvinden in de periode februari tot mei 2005 en in Cabauw in de periode maart tot juli 2005. Gelijkijdig daaraan zal door de projectleider, in overleg met betrokkenen, gewekt worden aan het opstellen van richtlijnen die gebruikt kunnen worden bij ontwikkelingstrajecten met andere gemeenten met kleine kernen in de provincie.</p> <p>Fase 4.) Op 1 juli 2005 kan de feitelijke uitvoering ter hand genomen worden door toe te werken naar de feitelijke aanbesteding voor de twee projecten</p>															
Geld	<p>In fase 1) zijn de uitgaven (in 2004) beperkt tot de kosten van de georganiseerde conferentie. Ad € 5000</p> <p>In fase 2) bestaan de kosten uit een bijdrage aan een tweetal haalbaarheidsonderzoeken. Geschat worden de kosten van deze haalbaarheidsonderzoek op € 30.000 per stuk, totaal € 60.000. Er zijn meerdere partijen die bijdragen aan deze haalbaarheidstudies. De provinciale bijdrage zal maximaal 50 % zijn, ergo € 30.000 .</p> <p>In fase 3) bestaande kosten uit een bijdrage aan de verdere uitwerking tot concrete bouwprojecten. Welke oplossing ook gekozen gaat worden van de voorliggende alternatieven; in de bouwprojecten zullen de investeringsbedragen het miljoen euro's ruimschoots overschrijden.</p> <p>De uitwerkingen van de bouwplannen vallen onder de bouwkosten en zijn daaraan meestal procentueel opgehangen. De provinciale bijdrage zal zich te allen tijde beperken tot de investeringskosten. Geopteerd wordt voor een maximale bijdrage aan de genoemde uitwerkingskosten van € 25.000 euro per project.. Daarna een maximale bijdrage van € 100.000 euro per feitelijk te realiseren voorziening.</p> <p>Resumerend zijn de kosten vanuit het budget kleine kernen thans als volgt te specificeren:</p> <table data-bbox="432 1771 869 1939"> <tr> <td>Fase 1 (2004):</td> <td>€</td> <td>5.000,-</td> </tr> <tr> <td>Fase 2 (2005):</td> <td>€</td> <td>30.000,-</td> </tr> <tr> <td>Fase 3 (2005):</td> <td>€</td> <td>50.000,-</td> </tr> <tr> <td>Fase 4 (2005)</td> <td>€</td> <td><u>200.000,-</u></td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td>€</td> <td>285.000,-</td> </tr> </table>	Fase 1 (2004):	€	5.000,-	Fase 2 (2005):	€	30.000,-	Fase 3 (2005):	€	50.000,-	Fase 4 (2005)	€	<u>200.000,-</u>	Totaal	€	285.000,-
Fase 1 (2004):	€	5.000,-														
Fase 2 (2005):	€	30.000,-														
Fase 3 (2005):	€	50.000,-														
Fase 4 (2005)	€	<u>200.000,-</u>														
Totaal	€	285.000,-														
Informatie	<p>- Voor de algemene loketfunctie met hoe, wat waar vragen over zowel de pilot Lopikerwaard alsook voor andere initiatiefnemers is ruimte gereserveerd in het werkprogramma van Schakels.</p>															

	- Algemene informatie voorts bij de projectleider.
Organisatie	<p>Provincie is ontwikkelingspartner van de gemeente. De projectleider overlegt regelmatig met gemeente en met vertegenwoordigers van kleine kernen om het project conform afspraken uit te voeren.</p> <p>Daarnaast stuurt projectleider Schakels aan voor wat betreft de ondersteuning bij dit project. Met de Hogeschool Utrecht stemt de projectleider de werkzaamheden van berokken studenten af.</p> <p>De projectleider wordt intern ondersteund door projectgroep, bestaande uit 3 vertegenwoordigers van de Dienst R en G (sectoren RWS, RLU en RSO) en 1 vertegenwoordiger van sector DMO van de dienst MEC.</p>
Communicatie	<p>Een deel van de communicatie rondom dit project zal worden opgepakt in het bredere kader van het gehele programma van de Sociale Agenda.</p> <p>Voor wat betreft de specifieke communicatie in dit project zal steeds, als daar aanleiding voor is, overleg gevoerd worden met de communicatieadviseur Irma Vermeend. Doelstellingen van de communicatie zijn zowel heldere berichtgeving over de provinciale rol in dit kader alsmede een zodanige informatie over voorbeeldprojecten dat gestimuleerd wordt tot navolging.</p>
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> - Precedentwerking: omdat er niet gekozen wordt voor een subsidieregeling met afwijzingscriteria moeten extra maatregelen genomen worden om te voorkomen dat er ongewenste plannen worden ingediend waar geen afwijzingsmogelijkheid voor bestaat. De oplossing ligt in een zorgvuldige juridische beoordeling en goede inkadering als voorbeeldprojecten experiment. - Poolse landdagrisico: het is belangrijk dat initiatieven gedragen worden door lokale partijen. Het risico is echter dat deze partijen op weinig besluitvaardig wijze eindeloos aan het overleggen slaan zonder dat dit tot concreet resultaat leidt. Oplossing ligt in alert zijn op deze bedreiging en zorgen voor een juiste mix van sturing en delegeren.
Evaluatie	- Eind juni/begin juli 2005 is het evaluatiemoment op grond van de dan beschikbare resultaten waarna ontwikkeltrajecten met andere gemeenten met kleine kernen kunnen worden ingezet